

ISBN: 978-625-7854-31-3

© 2018 Ketebe Kitap ve Dergi Yayıncılığı A.Ş.

ketebe.com

Ketebe Yayınları: 335

Yeryüzü Şiirleri



Yayın Yönetmeni

Furkan Çalışkan

Dizi Editörü

Aykut Ertuğrul

Yayıma Hazırlayan

Ümit Güçlü

Düzeltili

Nilgün Bıyıklı

Kapak

Harun Tan

Mizanpaj

Nilgün Sönmez

1. BASKI

Eylül 2021
İstanbul

Ketebe Yayınları

Sertifika No. 49619

Maltepe Mahallesi Fetih

Caddesi No: 6 Dk: 2

Topkapı 34010 İstanbul

Tel: 212 612 29 30

e-mail: ketebe@ketebe.com

Baskı ve Cilt

Seçil Ofset 100. Yıl Mahallesi

Matbaacılar Sitesi 4. Cadde No: 77

Bağcılar - İstanbul

Sertifika No: 44903

Tel: 212 629 06 15

© Özgün adı *Self-Portrait in a Convex Mirror* olan eserin Türkiye hakları Aslı Karasuil Telif Ajansı ile anlaşmalı olarak Ketebe Kitap ve Dergi Yayıncılığı A.Ş.'ne aittir. İzinsiz yayınlanamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Dışbükey Bir Aynada Otoportre



JOHN ASHBERY

TÜRKÇESİ
NAZMİ AĞIL

KETEBE

John Ashbery

1927 yılında New York'ta dünyaya geldi. Harvard Üniversitesi'nde lisans, Columbia Üniversitesi'nde yine edebiyat alanında yüksek lisans çalışmasını tamamladı. Bir süre Paris'te sanat eleştirmeni olarak çalıştıktan sonra New York'a dönerek sanat dergisi editörlüğü yaptı ve çalışma hayatına Brooklyn Üniversitesi'nde şiir ve yaratıcı yazma dersleri vererek devam etti. 1953'te yayımlanan ilk kitabı *Turandot and Other Poems*'i *Some Trees*, *The Tennis Court Oath*, *Rivers and Mountains*, ve *The Double Dream of Spring* izledi. *Houseboat Days*, *A Wave*, *April Galleons*, *Flow Chart*, *And the Stars Were Shining*, *Can You Hear, Bird*, *Wakefulness*, *Chinese Whispers*, *A Worldly Country*, *Planisphere*, *Quick Question* ve *Breezeway* gibi romanlar, oyunlar ve sanat eleştirileri de yazan bu üretken şairin diğer yapıtlarıdır. Şiirleriyle neredeyse ABD'de verilen bütün ödülleri kazanan Ashbery 1975'te yayımladığı *Self-Portrait in a Convex Mirror* (Dışbükey Bir Aynada Otoportre) adlı kitabıyla Ulusal Kitap Ödülü, Pulitzer Ödülü ve Ulusal Kitap Eleştirmenleri Ödülü'ne layık görüldü. Şiirleri anlaşılması zor olarak nitelense de yüksek çağırışım gücü ve düşsel anlatımı nedeniyle takdir gören Ashbery, 2017 yılında hayata veda etti.

Nazmi Ağıl

1964 yılında Eskişehir'in Mihalgazi ilçesinde doğdu. Kuleli Askeri Lisesi'nin ardından Boğaziçi Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. Master ve doktora çalışmalarını aynı bölümde tamamladı. Halen Koç Üniversitesi Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü'nde öğretim üyesi olarak görev yapıyor. *Boşanma Dosyası* adlı kitabıyla 1998 Yunus Nadi Şiir Ödülü'nü alan Ağıl'ın toplu şiirleri *Yağmura Buna Düşkün* adıyla yayımlandı. Son yıllarda çocuklar için de yazmaya başlayan şairi, aynı zamanda İngiliz Edebiyatı'ndan, aralarında *Canterbury Hikâyeleri*'nin de bulunduğu, birçok önemli yaptı dilimize kazandıran çevirmen olarak tanıyoruz.

İÇİNDEKİLER

Önsöz	7
Yük Vapuruna Sarhoş	
Konmuş Biri Olarak	17
Kötüleşen Durum	20
40'ların Sineması	23
Kutsal Toprağından Geldiğinde	25
Laf Ebesi	28
Şehrazad	30
Azami Yükseklik	34
Büyük Dans	37
Üç Parçalı Şiir	47
1. Aşk	47
2. Cesaret	49
3. Denizi Seviyorum	50
Mavide Yolculuk	51
Çiftlik	55
Çiftlik II	56
Çiftlik III	58
Parmak Çocuk	59
De Imagine Mundi	62
Önzezi	64
Stuart Merrill'in Mezarı	65

Boyalı Muşamba	69
Nehir	70
Karışık Duygular	71
Amerika'yı Kurtarabilecek Tek Şey	74
Onuncu Senfoni	77
Güz Gölü'nde	80
Ölüm Korkusu	82
Bill'e Kaside	83
Litvanya Dans Orkestrası	85
Kum Kovası	88
Bilmek İmkânsız	89
Süit	92
Märchenbilder	93
Kentte Öğleden Sonra	95
Robin Hood'un Ambarı	96
Hepsi ve Bazıları	99
Oleum Misericordiae	102
Dışbükey Bir Aynada Otoportre	106

ÖNSÖZ*

“Her şey kendinin bir anıştırması sanki
Ve onlardan doğan adlar başka göstergelere dal budak salıyor.”

(Büyük Dans)

Çağdaş Amerikan edebiyatının en önemli şairi John Ashbery'nin şiiri bir “büyük patlama sonucu” bu iki dizeden doğar gibidir. Çekirdek cümledir bu, onu açıklamak Ashbery şiiri hakkında önemli ipuçları verir. Her şeyden önce post-modern bir şairle karşı karşıya olduğumuzu anlarız. “Nesnenin gerçekliğini” arayan imgeci (imagist) William Carlos Williams'ın ya da “Yalnızca nesneyi görelim, başka bir şeyi değil” diyen Wallace Stevens'in arzularını yerine getirmenin olanaksızlığını anlamış bir şairle. Tam “ele geçirdim işte” dediğiniz anda, Proteus benzeri bir kayganlıkla sıyrılıp kaçmaktadır “eşyanın özü”. Geride bir kavlanmış kabuk bırakıp bütün ihtişamıyla uzaklaşmıştır Şahmeran. Nesnelere kuşatıldığını sandığımız sözün içinde yalnızca o nesnelere anıştırılmaları, o nesnelere arkalarından parmağıyla işaret ettiğini düşündüğümüz göstergeleri vardır. Oysa yine başka göstergeleri imleyen yeni göstergelere yönelik o parmak, hepsi bu. Bu kovalamacaya katılmak –hep bir eşikte kalındığından– “ulaşılamayacak bir menzile başlamamış bir yolculuğa” dönüşür ki

* Bu yazının ilk bölümü *Kitaplık* dergisi, sayı 34'te çok küçük birkaç değişikliklerle yayımlanmıştır.

David Lehman'ın "The Skaters" (*Patenciler*) için kullandığı bu ifadeyle genel olarak tanımlanabilir Ashbery şiiri.*

Nesneleri tutsak etmesi beklenen adlar başka göstergelere dal budak salınca önü alınamaz bir akış başlar ve her şey, bütün dış gerçeklik bir anıştırmalar denizine dönüşür. Derrida'nın ünlü söyleyişiyle "Her şey metin olur". Hiçbir şeyin birbirinden "daha gerçek" olmadığı bu evrende ise ne başı sonu belirleyecek nirengi noktaları ne de bir merkez bulunur. "Karmaşık öykü içinden çünkü kabarmıyordu hiçbir şey: / Anlatma anının büyüklüğü çözülemeden kalıyordu / Ta ki olay zenginliği, sevinçle karışık acı, / Tam tomurcuk olup patlayacağı sıra / Solana kadar, kabarması süreğen bir ağıt" (*Şehrazad*).

Bu nedenle bir "açık şiir"dir elimizin altındaki. (Bu terimi Türkçedeki "kolayca anlaşılabilen, şeffaf" şiir olarak almak gerekir, aksine, Ashbery anlaşılmazlığıyla ilgili kötü bir üne sahiptir.) Yeni Eleştiri kuramının öngördüğünün tersine, kendi içinde tutarlılık gözetmez, bütünlükten yoksundur ve çevresinden bağımsız bir estetik evren yaratma savını gütmmez, bir ucu açık kalır. Bu yüzden "Flow Chart" (*Akış Çizelgesi*) adlı şiirinden söz ederken, "1987 yılında başladım ve sanırım bitmese de 4 Temmuz 1988 günü bitirmeye önceden karar vermiştim, vatansever olduğumdan değil, yalnızca pek iş çıkartmadığım yaz mevsiminin başlıyor olmasıyla bu karara varmıştım."** der Ashbery. Yani şiir herhangi bir yerde bağlanabilir, "Herhangi bir şeye değil", "sıraları kapatmak gibi bir şey"dir bu, sıraları "açık bırakmak için" (*Onuncu Senfoni*).

Ortaya çıkan bir "alan şiiri"dir. Ama ürün değil, yazma sürecidir önemli olan. Amaç şiir alanı içinde yaşamdaki canlılığa, karmaşıklığa, kendiliğindenliğe ulaşmaya çalışmaktır. Yaşam ve sanat birbirinden keskin çizgilerle ayrılmış değerlerdir: "Bugünün sı-

* Paul Hoover, *Postmodern American Poetry: A Norton Anthology*, New York, Londra: W.W.Norton and Company Inc., 1994, s. 166.

** *John Ashbery: Profil*, haz. Nazmi Ağıl, İstanbul, YKY, 1998, s. 25.

nırları yoktur, olay / Kenarlarıyla aynı seviyede gelir, aynı mad-
dedendir, ayırt edilemez.” (*Dışbükey Bir Aynada Otoportre*).

Yaşamdaki karmaşıklıklar, düşünce akımları, duraksamalar, konuşmalarımızdaki tutarsızlıklar olduğu gibi yansır Ashbery şiirine. Çok şaşırtıcı düşünce sıçramalarıyla karşılaşırız, zamanlar karışır, yüklemlemlerle özneler birbirini tutmayabilir ya da bakarsınız, zamirlerde bir uyumsuzluk var. Ashbery'nin şu sözleri konuya ışık tutabilir: “Sanırım kendi kimliğimi çok güçlü algılamıyorum; zamirler bağlamında bir kişiden diğerine geçivermek kolayıma geliyor, bu, şiirimde çokseslilik yaratılmasına yardımcı oluyor ve beni daha büyük bir naturalizme götürüyor.” Yine şairin sözleriyle “... anlamlılık, rastlantısallık olmadan ayakta duramaz, ikisi bir şekilde bir araya getirilmeli.”**

Aynı zamanda yaşam gibi kucaklayıcı olmayı güder bu şiir. Dışlamayla çok özenli bir seçmeyle yazılan şiirde, olduğunun aksine her şeyi içine alır: “Atıklarınancanın yavaşça kimildadığını hissediyorum / Ve giderek daha hızlı, daha hızlı döndüğünü: Masa, kağıtlar, / Kitaplar, arkadaşların fotoğrafları, pencere ve ağaçlar / Baktığım her yerde, beni her yandan kuşatan / Nötr bir şeridin içinde birleşiyorlar.” (*Otoportre*) Açık şiirin ustaları, Charles Olson ya da Robert Duncan gibi Ashbery'nin de bazen bir kitap boyutunda uzun şiirler yazması böyle açıklanabilir.

Ayrıcalıklı, yüce bir estetik dil kaygısı taşımayan şiirinde yaşamın her alanından kişilere, onların dillerine ait ifadelere, klişelere rastlanır. Bir söyleşisinde “tohum kataloglarını, lise yıllıklarını, gevrek kutularını” okuduğunu, bunların şiirine önemli katkısı bulunduğunu söyler.*** Ne de olsa postmodern bir düzlemde her şey aynı değerdedir: “Ve bir iç çekiş duyulur

* Harold Bloom, John Ashbery: *Modern Critical Views* (Giriş), *Contemporary Literary Criticism*, c. 77, s. 49.

** Roth Leckie, *Art, Mimesis and John Ashbery's "Self Portrait in a Convex Mirror"*, *Essays in Literature*, c. 19, n. 1 “Craft Interview with John Ashbery”, *New York Quarterly*'den alıntı.

*** “John Koethe John Ashbery ile”, söyleşi tarihi 1982, *CLC*, c. 77, s. 41.